

Bez czasownika ani rusz

Bibliografia:

- Źródło: Anne Fine, *Przyniosłem zdechłą mysz*, [w:] tejże, *Dziennik kota mordercy*, tłum. Anna Pączka, Warszawa 2006, s. 15.

Bez czasownika ani rusz

Czasownik

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1

Dopasuj podane wyrazy do odpowiednich grup.

Rzeczowniki

Czasowniki

Zaimki

Przymyki

Przymiotniki

Przysłówki

taki

ona

wiem

bezpieczny

cicho

pułapka

nas

dłużej

dobra

on

dniem

lepiej

ponad

lasami

skórzany

but

czarny

płakała

w

są

znad

choruje

ten

wczoraj

niegrzecznie

mysz

humorzysty

do

jest

nad

Pamiętaj!

Czasownik nazywa czynności lub stany.
Odpowiada na pytania: co robi? - **ryczy**;
co się (z kimś lub czymś) dzieje? - **prószy**;
w jakim jest stanie? - **choruje**.

Czasownik

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 2

Dopasuj wyrażenia przymkowe do czasowników tak, aby utworzyć związki frazeologiczne.

kłamać	na kwaśne jabłko
rozbić coś	na włosku
śmiać się	między wierszami
jeść	na jednej nodze
zbić	za dwóch
biec	w drobny mak
trafić	w żywe oczy
czytać	w sedno
najeść się	do syta
wisieć	do rozpuku

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Od podanych czasowników w formie osobowej utwórz bezokoliczniki. Następnie uzupełnij wniosek.

idę –
biegnę –
uciekam –
myślę –
wymyślam –
widzę –
wypatruję –
gotuję –
piekę –
jem –
gryzę –

Bezokolicznik to forma czasownika, która kończy się na –
 lub – .

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ciekawostka

We współczesnej polszczyźnie nie ma bezokoliczników kończących się na **-dz**. Pisownia taka (np. mogę – módz, biegnę – biedz, strzegę – strzedz) występowała do roku 1918. Polska Akademia Umiejętności wprowadziła końcówkę **-c** (np. móc, biec, strzec).

Ćwiczenie 4

W podanych rzeczownikach ukryły się czasowniki w 3. os. lp. Znajdź je i zapisz poniżej lub w zeszycie.

astma, wiek, sałata, magnat, kajet, żmija, Poznań, spoiwo, platan, pokoik

Ćwiczenie 5

Zaznacz zielonym kolorem czasowniki we fragmencie tekstu [Anne Fine](#) 'Dziennik kota mordercy'.

” Anne Fine

Przyniosłem zdechłą mysz

ŚRODA

 zielony

No dalej, wleście mi! Przyniosłem zdechłą mysz do tego ich „drogiego” domu. [...] Kiedy ją znalazłem, już dawno było po niej. Nikt w okolicy nie jest bezpieczny. Na tej drodze brnie się po kostki w trutce na szczury. Dniem i nocą pędzą tu, tam i z powrotem szybkie samochody, a poza tym nie jestem jedynym kotem w okolicy. Nie wiem nawet, co jej się stało. Wiem tylko, że kiedy ją znalazłem, już nie żyła. [...] Przyniesienie jej do domu wydawało mi się w tamtym momencie doskonałym pomysłem. Nie pytajcie, dlaczego. Musiałem postradać zmysły. Skąd mogłem wiedzieć, że Ellie mnie złapie i uraczy jednym ze swoich kazanek?

– Och, Tuffy! To już drugi raz w tym tygodniu. To jest nie do zniesienia. Wiem, że jesteś kotem, i że to normalne, i tak dalej. Ale proszę cię, zrób to dla mnie, przestań.

Patrzyła mi prosto w oczy.

– Przestaniesz? Proszę!

Mrugnąłem do niej porozumiewawczo. No, przynajmniej próbowałem, ale nie zrobiło to na niej wrażenia.

– Mówię serio, Tuffy – powiedziała. – Kocham cię i wiem, jak się czujesz. Ale musisz przestać robić takie rzeczy, zgoda?

Trzymała mnie za łapy. Co jej mogłem powiedzieć? Próbowałem wyglądać na skruszonego.

A wtedy ona znowu zaczęła płakać i mieliśmy kolejny pogrzeb. To miejsce zaczyna przypominać wesołe miasteczko. Słowo daję.

Ćwiczenie 6

Posegreguj zaznaczone czasowniki z ćwiczenia 5 i wpisz je w odpowiednie okienka. Podaj co najmniej po jednym przykładzie każdej formy.

Bezokolicznik

1 os., lp., cz. przeszły, r. m.

1 os., lp., cz. teraźniejszy

**1 os., lm., cz. przeszły,
r. mos.**

2 os., lp., cz. teraźniejszy

2 os., lp., tryb rozkazujący

2 os., lm., tryb rozkazujący

3 os., lp., cz. przeszły, r. n.

3 os., lm., cz. teraźniejszy

Ćwiczenie 7

Uzupełnij podsumowane wiadomości.

Czasowniki [] przez osoby i liczby, [] (męski, żeński i nijaki w lp. oraz męskoosobowy i niemęskoosobowy w lm.), [] (przeszły, teraźniejszy, []) oraz tryby (oznajmujący, [] i przypuszczający).

Uwaga! Tylko w trybie oznajmującym można wskazać formę czasu!

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Uzupełnij przysłowia odpowiednimi formami czasowników.

[] ślepiej kurze ziarno. (trafić się – 3. os., lp., cz. przeszły, r. n.)

Nic nie [] w niewoli. (smakować – 3. os., lp., cz. teraźniejszy)

Nie [] bokiem do fali, bo cię []. (płynąć – 2. os., lp., tr. rozkazujący; wywrócić – 3. os., lp., cz. przyszły)

Kto prawdę [], [] oszet przez uszy słuchacza. (mówić – 3. os., lp., cz. teraźniejszy; przeciągać – 3. os., lp., cz. teraźniejszy)

Kto niczego nie [], ten mało []. (doświadczyć – 3. os., lp., cz. przeszły, r. m.; wiedzieć – 3. os., lp., cz. teraźniejszy)

Gdyby wszyscy [] w jedną stronę, świat [] się do góry nogami. (ciągnąć – 3. os., lm., cz. przeszły, r. m-os.; przewrócić – 3. os., lp., tr. przypuszczający, r. m.)

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

W podanych zdaniach zaznacz kolorem czasowniki wyrażające prośbę lub rozkaz.

 pomarańczowy

Przestań zwracać mi ciągle uwagę, że coś źle robię.

Jeśli tylko potrafi, niech zrobi to samodzielnie.

Zamierzam przez cały wieczór odrabiać lekcje.

Aby pieśń zabrzmiała donośnie, zaśpiewajmy ją wszyscy razem.

Mój kot lubi bawić się motkiem wełny.

Starajcie się przyjść na czas.

Dzisiaj pomogłam mamie w obowiązkach domowych.

Niech podniosą rękę wszyscy chętni, którzy chcą zostać wolontariuszami.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Odmiana czasownika w trybie rozkazującym			
Osoba	Liczba pojedyncza	Osoba	Liczba mnoga
1.	(ja) ---	1.	(my) mówmy
2.	(ty) mów	2.	(wy) mówcie
3.	(on, ona, ono) niech mówi	3.	(oni, one) niech mówią

Tryb rozkazujący - odmiana czasownika

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ważne!

Czasowniki w trybie rozkazującym nie odmieniają się przez czasy ani rodzaje.

Ćwiczenie 10

Wstaw w odpowiednie miejsca w tabeli podane poniżej formy czasownika *uczyć się* w trybie rozkazującym.

Osoba	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1.	-	
2.		
3.		

niech uczą się

uczmy się

uczcie się

ucz się

niech uczy się

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Pamiętaj!

Tryb przypuszczający rozpoznajemy po charakterystycznych częstkach:
-bym, -byś, -byśmy, -byście, np. zrobił**abym**, wyszedł**byś**,
grali**by**, chodziliby**śmy**, czytali**byście**.

Częstki: -bym, -byś, -by, -byśmy, -byście są ruchome,
to znaczy, że można je oderwać od formy czasownika,
np. Zrobił**abym** to jutro. Jutro **bym** to zrobiła.

Może dzisiaj poszliby**śmy** do kina?

Może dzisiaj byśmy poszli do kina?

Czasownik – tryb przypuszczający

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 11

Od bezokoliczników utwórz formy trybu przypuszczającego.

Nel (pomóc) Stasiowi, gdyby była starsza.

Tosia nie (przyznać się) do zamiany, gdyby wuj Stefan nie chciał jej obciąć włosów.

Puchatek (odkryć) miejsce, w którym Królik schował miód, gdyby uważniej szukał.

Eustachy (uniknąć) kary, gdyby był trochę miłszy.

Piotr i Ela (zrobić) karierę, gdyby ze sobą współpracowali.

Małgosia nie (zostać) zamknięta w komórce, gdyby była pokorna.

Trurl i Klapaucjusz nie (zniszczyć) pćmów i murkwi, gdyby nie byli tak przemądrzali.